

Jak psát správně česky

Při provádění korektur pro nakladatelství „E-knihy jedou“ zjišťuji, že většina autorů dělá stále ty stejné chyby. Přitom takové, kterým se dá snadno předejít.

Pokud si chcete osvěžit češtinu a dozvědět se o pár nástrahách jazyka českého, je tento článek určený právě pro vás.

Interpunkce

Věta začíná velkým písmenem a končí tečkou, otazníkem nebo vykřičníkem. Obvykle jedním vykřičníkem, ne jejich zástupem.

- ✓ „Tak už to konečně udělej!“ zakřičela důrazně a v očích se jí zračila panika.
- × „Tak už to konečně udělej!!!!“

Výjimku tvoří tečky tři, které značí neukončenou výpověď, odmlku nebo nedokončený výčet. Před třemi tečkami se mezera nepíše, za nimi ano.

- ✓ „Bylo toho moc... Co myslíš ty?“
- × „Bylo toho moc. ... Co myslíš ty?“
- × „Už toho bylo dost!... Nebo ne?“

Čárka se před třemi tečkami píše pouze tehdy, zastupují-li výraz „atd.“

- ✓ Koupili jsme nový stůl, židle, ubrus,...
- × „Víš,“

Za tečkou, čárkou, otazníkem i vykřičníkem se píše mezera. Výjimkou jsou ty, po kterých následují horní uvozovky.

- ✓ „Můžete mi vysvětlit, co to děláte?“ zhmotnila se nad ním temná postava.
- × „Můžete mi vysvětlit, co to děláte?“ zhmotnila se nad ním temná postava.

Za řadovou číslovku patří tečka, za tečku mezera.

- ✓ 1. kapitola

Uvozovky

Počáteční uvozovky patří dolů, konečné nahoru.

- ✓ „Máte hotovou tu nabídku?“
- × “Máte hotovou tu nabídku?” (Tato varianta je v češtině skutečně špatně. Pokud píšete anglicky, směle do jejího používání.)

Po počátečních uvozovkách se mezera nepíše, po konečných ano.

- ✓ „Máte hotovou tu nabídku?“ vyrušil ho z přemýšlení.
- × „ Máte hotovou tu nabídku?“vyrušil ho z přemýšlení.

Uvozovky nejsou dvě čárky dole nebo dva apostrofy nahoře – mají vlastní znak na klávesnici. Pokud ho nemůžete najít, nebo program, ve kterém píšete, ignoruje např. spodní uvozovky, lze použít kombinaci **Alt+0132** a **Alt+0147**

Přímá řeč

Každá nová přímá řeč patří na nový řádek. Text je tak mnohem přehlednější a čtenář se lépe orientuje.

- ✓ „Mluvím vážně,“ zavrčel.
„Máte smysl pro humor. Překvapivé,“ zamumlala si pro sebe a ignorovala jeho prohlášení.
- × „Mluvím vážně,“ zavrčel. „Máte smysl pro humor. Překvapivé,“ zamumlala si pro sebe a ignorovala jeho prohlášení.

Pokud za přímou řečí **nenásleduje** uvozovací věta (která nám říká, co mluvčí udělal, jakým tónem větu pronesl apod.), **nesmí** přímá řeč **končit čárkou**.

- ✓ „Nevím, proč by to mělo záviset na vás.“
„Protože jsem váš nadřízený.“

A pokud uvozovací věta **následuje**, začíná malým písmenem a přímá řeč **nesmí končit tečkou**.

- ✓ „Myslím, že takto to bude fungovat,“ usmál se.
- ✓ „Co jsi včera dělal?“ zajímala se upřímně.
- ✓ „To snad není pravda!“ vyštěkla a rozhodila rukama.

Po přímé řeči může následovat činnost, kterou vykonává někdo jiný než mluvčí. Pak se píše otazník, vykřičník nebo **tečka** a následující věta začíná velkým písmenem.

- ✓ „Včera bylo hezky.“ Přikývl, ale nevěnoval jí přílišnou pozornost.
- ✓ „Moniko, počkej!“ Zastavila a pomalu se k němu otočila.

Další možností je, že sice v činnosti pokračuje mluvčí, ale událost se stala, až když domluvil, nebo popisuje své pocity, myšlenky,...

- ✓ „Ovšem, to zvládnou. Do zítřka. Ano.“ Věděl, že nemá šanci úkol zvládnout, ale nemohl odporovat hned první den v práci.
- ✓ „Mám je u sebe.“ Prohledal kapsy, ale klíče najít nemohl.

Uvozovací věta může být vložena mezi dvě přímé řeči a pak jsou dva způsoby, jak takovou přímou řeč napsat:

- ✓ „Přijdeme pozdě,“ rozčilovala se, „nikdo na nás čekat nebude.“
- ✓ „Vždyť už jdu,“ protočil oči. „Máš klíče?“

Rada na závěr: Po každé přímé řeči **nemusí** následovat uvozovací věta.

I/y

Jeden z těch pravopisných případů, které se učí v páté třídě (bez nadsázky, vyjmenovaná slova dokonce ve třetí třídě). Nejpálčivější problém v textech ke korektuře bývá **shoda podmětu s přísudkem**, která má svá vlastní pravidla, nejde tedy o „tipovačku“.

- × **Jana s Luckou včera přišli pozdě a už si ani nestihly zatancovat.**

Pokud je podmětem nebo jeho součástí cokoliv **mužského rodu životného**, pak se v přičestí minulém u slovesa píše měkké i.

- ✓ Muž a jeho sto padesát žen vyrazili na přehlídku.
- ✓ Psi a kočky se zase porvali.

Pokud je podmětem rod **ženský**, píše se ypsilon. To platí i pro rod **mužský neživotný**.

- ✓ Kočky vyhrály.
- ✓ Zbytky rvačky byly patrné všude kolem.

A teď něco obzvlášť zákeřného. Pokud je podmětem **střední rod**, nepíše se ani jedno i, ale „a“.

- ✓ Děvčata si hrála u potoka.
- ✓ Kuřata se už opékala na grilu.

Pozor: To dítě (rod střední), ale ty děti (podle rodu ženského), tedy:

- ✓ Děti se vrátily domů pozdě.

Číslovky

Číslovky psané číslem v první řadě do beletristického textu vůbec **nepatří**. Když už se jim nemůžete vyhnout, pokuste se je napsat správně.

- ✓ Dvěma, třemi, třiceti, padesáti pěti, pětapadesáti,...
- ✓ 2, 3, 30, 55, 55
- × Dvěmi, třema, 30-ti, 50-ti pěti, pět a padesáti
- ✓ Prvního, druhého, pátého, čtyřicátého,...
- ✓ 1., 2., 5., 40.
- × 1.-ho, 2hého, 5 – tý, 40cátého
- ✓ Dvojitý (to sice není číslovka, ale vzhledem k tomu, že jsem na lístku popisujícím vlastnosti trouby viděla následující příklad, tak se to sem hodí)
- × 2-jité sklo

Čárky

Řekněme si to na rovinu:čárky jsou zlo. Když si konečně osvojíte pár pravidel, jako že před a, i, nebo, ani se čárka nepíše, dozvíte se, že existují ojedinělé případy, které nakonec vlastně vůbec nejsou ojedinělé, kdy se před těmito spojkami čárka píše.

Začněme ale něčím jednodušším. Kolem **oslovení** se **vždy** píše čárka.

- ✓ „Pavle, pojď sem!“
- ✓ „S kým ses to, Pavle, včera vyspal?“

Čárka se píše i kolem **nadávek**, klení.

- ✓ „Co si to o sobě, sakra, vůbec myslíš?“
- ✓ „Proboha, co jsem komu udělala?“

Také před nebo po částicích **ano**, **ne**, pokud jsou na začátku nebo na konci věty.

- ✓ „To by se ti líbilo, ne?“
- ✓ „Ano, to by se mi líbilo.“

A teď něco složitějšího. Čárky v souvětích.

V souvětí máme obvykle věty hlavní a vedlejší. Vedlejší věta musí být oddělena čárkou od vět hlavních. Nejtypičtější spojovací výrazy pro věty vedlejší jsou: **když**, **že**, **ale**, **protože**, **aby**, **který**, **co**, **tak**.

- ✓ Půjde to hladce, a když se všichni budeme držet plánu, tak i bez prodlev.
- ✓ Když se všichni budeme držet plánu, půjde to hladce. (První věta vedlejší musí být oddělena od druhé – hlavní – věty čárkou.)
- ✓ Bylo dobře, že tam šla s námi.
- ✓ To je ta žena, kterou hledáme!
- ✓ Jak řekl, tak udělal.

Vedlejší věta vložená mezi dvě hlavní (nebo do jedné věty) musí být oddělena čárkami **z obou stran**.

- ✓ Věděla, že přijdou, a počítala s tím.
- ✓ Muž, kterého si pamatovala z minulého setkání, s nimi ale nebyl.

Pozor. Před „ale“ se čárka nepíše, pokud nespojuje dvě věty.

- ✓ Já to ale neudělal!
- × Já to, ale neudělal!

A teď menší češtinářská maturita. Když pomíneme čárky mezi větami hlavními a vedlejšími, máme tu poměry. Poměr nám říká, jaký je vztah mezi dvěma hlavními nebo dvěma vedlejšími větami.

Poměr slučovací říká, že dvě věty nebo výrazy, které spojujeme, jsou si rovny, a v takovém případě se **čárka** před výše zmiňovanými spojkami a, i, nebo, ani **nepíše**.

- ✓ Procházeli jsme vězením a úzkostně jsme pokukovali kolem.
- ✓ Viděli jsme zloděje, násilníky nebo vrahy.
- ✓ Tvrdil, že je nevinný a že nemá důvod se s nimi bavit bez svého právníka. (Spojka „a“ v tomto případě slučuje dvě souřadně spojené vedlejší věty, proto před ni čárka nepatří.)
- ✓ To je on, ten muž, který se k nám vloupal a který se mě pokusil zabít.

Poměr stupňovací stupňuje sílu sdělení. Jeho poznávacím znakem je „dokonce“. Čárka se píše vždy.

- ✓ Poznala ho, a dokonce si byla stoprocentně jistá.

Poměr odporovací uvádí možnosti, které se navzájem vylučují. Čárka se píše vždy.

- ✓ Buď ho zavřete, nebo chci ochranku.
- ✓ Usmívali se, a bylo na nich vidět, co si o mně myslí. (A je tu ve významu „ale“, proto je čárka.)

Ostatní: Kromě výše uvedených případů se **čárka** před „a“ **píše** v následujících spojeních: **a proto, a tak, a to, a tedy, a sice, anebo**.

- ✓ Odmítli můj požadavek, a proto jsem zavolala právníka.
- ✓ Zalekli se, a tak se konečně začalo něco dít.
- ✓ Jejich přístup se zlepšil, a to v několika ohledech.
- ✓ Pojď sem, anebo ne, počkej ještě chvíli.
- × Pojď sem a nebo se chceš posadit?

Pozor, čárka před „a to“ se nepíše, pokud **nejde** o vysvětlení, příklady apod.

- ✓ Právník byl ale už na cestě a to nečekali. („To“ zde není součástí spojovacího výrazu.)

Slovesa

Kromě výše uvedené problematiky shody podmětu s přísudkem se často chybuje v příponách sloves v minulém čase, konkrétně u třetí osoby sloves patřících do pomocné kategorie druhé třídy, vzory tiskne a mine.

- ✓ Tiskla, tiskl
- ✓ Minula, minul
- × Kývnul hlavou
- ✓ Kývl hlavou

Protože mnohdy se těžko (bez znalosti pravidel) odhaduje, ke kterému vzoru dané sloveso patří, a mnohá slovesa vzoru „tiskne“ už dnes inklinují k časování podle vzoru „mine“, je nejspolehlivější kontrolou použití Internetové jazykové příručky, kam zadáte požadované sloveso a ono se ukáže ve všech svých spisovných podobách.

Adresa příručky je: <http://prirucka.ujc.cas.cz/>

Pozor: Takové sloveso vrhnout má významový rozdíl. Myslete na to, až bude někdo něco někam vrhat.

- ✓ Vrhnout se – dát se do něčeho: **Vrhl se do práce**
- ✓ Vrhnout – zvracet: **Vrhnul na zem**

Pomocná slovesa – další zlo. Ve snaze psát spisovně se autoři často dopouští tzv. hyperkorektnosti, tvarů, které se jim jeví jako spisovné, ačkoliv nejsou.

- ✓ Já bych, ty bys, on by, my bychom, vy byste
- × Já by jsem, ty by jsi, my by jsme, my bysme, vy by jste
- × Ty by jsi si přál
- ✓ Ty by sis přál

Zájmena

Mě/mně – ve druhém a čtvrtém pádě se používá kratší tvar mě (případně mne), ve třetím a šestém pádě tvar delší – mně (mi). Protože je velký rozdíl, jestli při západu slunce zachráněná kráska na svého prince na bílém koni vyhrkne: „Polib mi!“ nebo „Polib mě!“

Pokud máte problém s určením pádu, řekněte si větu v druhé osobě „tebe/tobě“. Jestliže bude věta dávat logiku se zájmenem „tebe (tě)“, pak použijte „mě“. Jestliže dává logiku se zájmenem „tobě (ti)“, pak je správně „mně“.

- ✓ Našel mě ležet ve skleněné rakvi a dal mně polibek z pravé lásky.

Ji/jí – spolehlivou pomůckou, zda napsat ji nebo jí, je záměna za tvar „tu“ (ji) nebo té (jí). To stejné platí pro dvojice ni/ní, moji/mojí, tvoji/tvojí, naši/naší.

- ✓ Viděl jsem ji jen z dálky (viděl jsem tu dívku jen z dálky).
- ✓ Zavolal jsem na ni (zavolal jsem na tu dívku).
- ✓ Dal jsem jí telefonní číslo (dal jsem té dívce telefonní číslo).

Pokud jste dočetli až sem a máte pocit, že jste se nic nového nedozvěděli, gratuluji, češtinu pravděpodobně ovládáte bravurně. V ostatních případech doufám, že Vám článek pomůže při kontrole vlastních textů a při psaní samotném.

Nechť múza stojí při vás.

Vaše Korektorka Lucie Huková